

UNIVERSITATEA „BABEŞ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ŞCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

***IMPORTANŢA OMILETICĂ
A CAZANIILOR ROMÂNEŞTI***

- TEZĂ DE DOCTORAT -

**ÎNDRUMĂTOR ŞTIINŢIFIC:
Pr. Prof. Dr. Vasile GORDON**

**DOCTORAND:
Pr. Emanuel VIDICAN**

**Cluj-Napoca
2020**

***IMPORTANȚA OMILETICĂ A CAZANIILOR ROMÂNEȘTI*, teză de doctorat
elaborată de pr. drd. Vidican Emanuel, sub îndrumarea științifică a Pr. Prof. Univ. Dr.
Vasile Gordon**

- REZUMAT -

În secțiunea bibliografică „izvoare ale predicii” se înscrie cu cinste și CAZANIA, sursă de mână întâi nu doar în trecutul mai îndepărtat ori mai apropiat, ci și în actualitate. Este subiectul consacrat lucrării noastre, propunându-ne să evidențiem faptul că această Carte Monumentală este deosebit de utilă și în zilele noastre, nefiind doar o piesă valoroasă de patrimoniu și arhivă. Utilă, dacă este întrebuițată cu discernământ, ca izvor sacru de inspirație, atât în privința conținutului, cât și în cele ce țin de limbaj și stil.

DEX-ul este cât se poate de explicit în această privință: „Cazania este o carte bisericească de predici sau omilii pentru duminici și sărbători, în care se comentează textele evanghelice”¹. Sinonimele termenului „cazanie” sunt: „carte cu învățătură”, „chiriacodromion”, „didahie”, „propovedanie”, „poucenie/paucenie”, „predicare”, „predicație” etc. Se pare că, tradus din limba ebraică în limba greacă, termenul a cunoscut două variante lexicale: „Διδαχη” (didaha/didahe/didahia)= *învățătură*; „Χηριακοδρομιον” (*Chiriacodromion*) = *Parcurs/ Itinerariu duminical*. Iar cuvântul propriu-zis *Cazanie* (din vsl. *Kazaniie*) are următoarele înțelesuri: *învățătură, îndemn, mustrare, dojană (în sens pastoral-pedagogic)*.

Considerăm, astfel, că tema tratată este una majoră, luând în calcul impactul deosebit pe care l-au avut Cazaniile românești în cultul Bisericii pe parcursul a câteva sute de ani. Impact din mai multe puncte de observație: *omiletic, liturgic, pastoral, literar și istoric*. Repetăm: Cazaniile nu sunt doar piese valoroase de arhivă și patrimoniu, ci cărți liturgice cu impact benefic actual, cel puțin din două puncte de vedere: 1. Ca sursă de inspirație pentru predicile de azi; 2. Ca predici efective, care pot fi citite din când în când a strană, așa cum se petreceau lucrurile odinioară în mod curent.

¹ <https://dexonline.ro/definitie/cazanie>, accesat 20.02.2019.

Recenta reeditare a Cazaniei (2014), cu binecuvântarea Părintelui Patriarh Daniel, reprezintă, odată cu actul editorial în sine, o recunoaștere a valabilității ei liturgice și omiletice în actualitate.

În planul tezei, bine organizat, se observă, pe de o parte, o prezentare a contextului istoric în care Cazaniile s-au plămădit, pe de alta, a contextului omiletic în care ele se încadrează, pomenindu-se câteva nume reprezentative de predicatori români, din toate timpurile, odată, desigur, cu autorii cunoscuți ai Cazaniilor propriu-zise.

ELEMENTE RELEVANTE DE CONȚINUT

LOCUL CAZANIILOR ÎN SERVICIUL CULTIC RELIGIOS AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE reprezintă un prim pas al lucrării, în care sunt prezentate câteva repere istorice, importante pentru contextul în care au apărut Cazaniile românești. Astfel, scoatem în evidență faptul că populațiile creștine de la sud și de nord de Dunăre au folosit textele religioase grecești, pe care Sfinții Kiril (826-869) și Metodie (815-844), le-au tradus în limba slavă. Adoptarea slavonei, ca limbă religioasă, a constituit și un act politic dictat de Constantinopolul cucerit de cruciații latini. Pentru oficializarea Sfintei Liturghii se folosea limba slavonă, apărută din limba greacă până și în cnezatele românești, existente în secolul al IV-lea. Așa se explică traducerile din limba greacă prin frații Kiril și Metodie, născuți în Tesalonic, în secolul al IX-lea, dar cu mama de origine slava, însușindu-și foarte bine ambele limbi. Disputa dintre Papa Nicolae I cu cei doi frați era pe fondul autorității clericale între Papă și Patriarhul Fotie al Constantinopolului, care s-a încheiat cu recunoașterea limbii slavone ca limbă liturgică, alături de limba liturgică latină. Cele mai vechi manuscrise slavone, de pe teritoriul actual al țării noastre datează din secolul al XII-lea, respectiv un *Codice* păstrat în original din anul 1392. Prezența lui Grigore Țamblac, venit de la Patriarhia din Constantinopol la Suceava, reprezintă un moment deosebit de semnificativ. Acest mare teolog și predicator monah ține predici (și) în limba română, deoarece auditoriul era de neam român, care nu vorbea decât românește. Totodată, mai amintim ca exponenți ai trecerii din limba slavonă spre limba română și pe ieromonahul Macarie, care, la anul 1508, a tipărit la București primul Liturghier. În anul 1521 găsim cel mai vechi text laic, redactat în limba română, cu alfabet chirilic, Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung, adresată judeului Brașovului, Johannes Benker. Tot la Brașov îl găsim și pe diaconul Coresi, care tipărește

și traduce, începând din anul 1557, importante cărți de cult, așa încât limba română devine încet-încet limbă oficială în exprimarea cultului ortodox.

Locul Cazaniilor în serviciul religios al Bisericii Ortodoxe Române a cunoscut un rol major în transmiterea învățaturii corecte și nealterate, de la Coresi (1583) la mitropolii Moldovei și ai Țării Românești, continuând cu marii dascăli și teologi ai secolului XXI.

1. PREZENTAREA GENERALĂ A CAZANIILOR ROMÂNEȘTI. Diaconul Coresi a pus bazele limbii literare românești în forma sa deosebit de elevată, prin capacitatea sa remarcabil, care se ridică deasupra multor intelectuali ai vremii. În **Cazania** lui din anul 1581 găsim cuvinte de învățătură la marile Praznice precum și predici, în număr de 67, la duminicile de peste an. **Cazania de la Govora**, tradusă de egumenul mănăstirii, ieromonah ”Silvestru cu numele: ”Evanghelia învățătoare” în anul 1642, a fost urmată de osteneala Mitropolitului Simeon Ștefan al Ardealului care a tipărit în 1648, Noul Testament de la Bălgrad. Toate aceste ostenele au fost susținute de boieri și domnitori, oameni ce au iubit Ortodoxia și pământul străbun. **Cazania mitropolitului Varlaam al Moldovei**, tipărită la Iași în anul 1643, cu sprijinul domnitorului Vasile Lupu ca și alte lucrări, cum ar fi: „Răspuns împotriva Catehismului calvinesc”, din anul 1645, au făcut lumină în propovăduirea Cuvântului Dumnezeiesc, în limba poporului și pe înțelesul acestuia. Predicile mitropolitului Varlaam la duminici și sărbători, precum și la viețile sfinților, au fost de un real folos ascultătorilor cu un duhovnicesc mesaj peste timp. **Cazania de la mănăstirea Dealu**, din anul 1644 – este legată și de numele Domnitorul ”Radu cel Mare”, care instalează la mănăstirea Dealu, lângă Târgoviște, în anul 1508, prima tiparniță/tipografie din Țara Românească, unde îl aduce pe experimentatul tipograf, cu ucenicie la Veneția, pe călugărul sârb Macarie. Pe lângă alte cărți de cult precum: Liturghierul, Octoiul, Evangheliarul, Urmarea lui Hristos, tipărește și **Cazania** în anul 1644, numită și **Evanghelia** cu învățătură. De remarcat faptul că partea a II – a din **Cazania de la mănăstirea Dealu** este o reproducere a **Cazanie** lui Varlaam, cu unele modificări de conținut. Biserica Ortodoxă a făcut punți de legătură între **Cazania** mitropolitului Varlaam din 1643, și **Cazania de la mănăstirea Dealu**, din anul 1644 și cu **Didahiile** lui Antim Ivireanul, toate punând bazele limbii liturgice românești și literare. **Didahiile sau predicile lui Antim Ivireanul** ca mitropolit al Ungro – Vlahiei (1708 – 1716), au fost rostite cele mai multe în timpul domnitorului Constantin Brâncoveanu, intrat în memoria istoriei ca „boier vechi și domn creștin”. Această simbioză între mitropolit și voievod a generat predici și omilii de o frumusețe emoționantă până în zilele noastre. Teolog de o aleasă cultură, Antim Ivireanul a lăsat 41 de

predici, cuprinzând toate genurile omiletice, pastorale și ocazionale, cu nuanțe literare, folosind figurile de stil, ca: epitetul, comparația, metafora, personificarea, alegoria, toate acestea dând o frumusețe aparte predicilor sale. **Cazania lui Nichifor Teotoke**, Arhiepiscopul Astrahanului, din anul 1786, originar din insula Korfu, au fost rostite la Catedrala și la Curtea Domnească din Iași, abordând realitățile din Moldova, prezentând o adevărată antologie pedagogică, îndemnându-I pe părinți să – și dea copiii la școală. Cele 60 de predici la duminici și sărbători adunate în titlul *Kiriadromion*, promovează credința ortodoxă dar și valoarea pedagogică. Cazania lui Nichifor Teotoke a stat la baza Cazaniilor următoare din Biserica Ortodoxă Română, tâlcuite și aduse la zi din punct de vedere literar, precum **Cazania Preafericitului Patriarh Justinian** în cele trei ediții, 1960, 1973 și cea din anul 1987 retipărită cu binecuvântarea **Patriarhului Teoctist**. Ultima editare: 2014, cu binecuvântarea **PF Patriarh Daniel**.

2. CARACTERISTICILE OMILETICE ALE CAZANIILOR. Explicarea Evangheliei reprezintă cea mai cunoscută formă în transmiterea mesajului creștin către mintea și sufletul ascultătorului. Cazaniile sunt realizate cu scopul de-a putea fi înțelese de toți ascultătorii, având și o mare libertate în exprimarea ei. Cazania și omilia au suferit de-a lungul timpului, unele modificări de ordin lingvistic, prin actualizarea textului, păstrând însă acuratețea mesajului. Una dintre caracteristicile omiliei este **calitatea informativă**, pregătirea perceptivă, pentru mesajul ce urmează a fi transmis. Retorica discursului se bazează pe principalele elemente cum ar fi: *introducerea, narațiunea, confirmarea și perorația*. Calitatea informativă a Cazaniilor, constituie elementul principal în edificarea spirituală a Bisericii, pentru că se adresează celor dornici de cunoaștere a învățăturilor creștin ortodoxe. **Calitatea explicativă** a predicii are menirea de – al apropiia pe om de Dumnezeu prin smerenie, recunoscându-și greșelile și hotărând întoarcerea ” fiului risipitor” dar și a învățătorilor de credință. **Calitatea educativ – afectivă** are funcția de cunoaștere, îndreptare și sensibilizare al ascultătorului, cu alte cuvinte, să ajungă mesajul la inimă. **Calitatea culturală** are menirea de a răspândi Cuvântul lui Dumnezeu în popor și din punct de vedere cultural, participând la emanciparea limbii române și actualizarea ei lingvistică.

3. ASPECTELE MISIONARE ALE CAZANIILOR. Misiunea creștină are două coordonate: *Internă* și *Externă*, cu patru aspecte: *evangelizarea, mărturia, diaconia și pastorația*. În **Biserică** – Preotul este chemat să aducă în jurul său și al altarului o comunitate creștină autentică, folosindu-se de toate mijloacele misionare, liturgice și pastorale, pornind de la

propovăduirea mesajului evanghelic. În **Familie**. Familia este întemeiată conform învățăturilor creștine, iar omul de la naștere se formează în acest mic univers spiritual. Familia după trup a Mântuitorului Iisus Hristos rămâne model demn de urmat, de ascultare și iubire reciprocă, de responsabilitate și jertfelnicie. În **Școală**. Dacă la celelalte materii copiii studiază Limba română, matematică, Istorie etc., la ora de religie învață că lumea și tot ce există sunt creația lui Dumnezeu. Rolul Bisericii în școală este acela de a modela, cizela viitorii creștini de mâine. În **societate**. Prin pilda „Samarineanului milostiv”, Biserica ilustrează cel mai bine rolul și preocupările Ei față de semenii, fiii ei duhovnicești.

CONCLUZII:

Lucrarea de față și-a propus, ca prim obiectiv, **realizarea unei sinteze omiletice a celor mai valoroase Cazanii românești**, analizate în contextul istoric al predicii la români, dintru început, până în zilele noastre. Așa se explică prezentarea, pe scurt, desigur, a câtorva repere omiletice, pastorale și literare, adiacente Cazaniilor, invocând nume și lucrări reprezentative. Spațiul prioritar din conținutul tezei a fost consacrat Cazaniilor propriu-zise, cu prezentarea autorilor, a contextului tipăririi, a cuprinsului, a particularităților specifice (*caracteristicile*) și a implicațiilor misionare în Biserică, familie, școală și societate.

Un paragraf special a fost dedicat câtorva „**studii de caz**”, propriu-zis, analizelor pe texte, extrase din Cazaniile mai importante (Coresi, Varlaam, Justinian).

Nenumăratele descoperiri arheologice, de pe întreg cuprinsul țării, creația populară cu subiect religios și primele manuscrise descoperite constituie mărturie că predica a avut mult succes în răspândirea creștinismului pe străvechiul teritoriu al țării noastre. Anahoreții zalmoxieni care l-au întâmpinat, cu dragoste, pe Sf. Ap. Andrei, recunoscând în învățăturile acestuia superioritatea spirituală a credinței creștine, martirii creștini din provincia Schythia Minor și din romanizata Dacia Felix, precum și prezența episcopilor, de la Pontul Euxin și de pe Istros, la primele Sinoade Ecumenice constituie dovada de netăgăduit a faptului că predica a dat roade, cu atât mai mult cu cât „sângele martirilor era sămânța pentru noii creștini”². Peste veacuri, domnitorul Alexandru cel Bun l-a primit cu onoruri și bucurie pe teologul Grigore Țamblac, venit tocmai de la Constantinopol, pentru a predica pe pământ românesc unele predici chiar în limba română. Secolul

² Alexandru Briciu, „Mărturie baptismale scrise de Tertulian”, în: *Ziarul Lumina*, 6 aprilie 2011.

al XVI-lea deschide drumul predicii în limba română, care contribuie, decisiv, la unitatea lingvistică a poporului român și la apariția și consacrarea limbii române literare, prin diaconul Coresi, care editează peste 35 de titluri de carte, tipărite în sute de exemplare și răspândite în toate provinciile românești, ca dovadă că poporul era dornic nu numai să asculte predica, dar și să o citească, în clipele sale de răgaz și de înălțare sufletească.

Cazania, cu titlul, *Tâlcul Evangheliilor* (1564) a fost o adevărată „mană cerească” pentru poporul român, iubitor de Hristos, iar *Cartea românească de învățătură* a mitropolitului Varlaam (1643), cu predicile duminicilor de peste an și la praznicele împărătești, este considerată „un monument unic al literaturii noastre care aparține deopotrivă, spiritualității ortodoxe bisericești și patrimoniului literar laic”³.

Corifeii Școlii Ardelene au dat un suflu nou genului omiletic prin cărțile de predici pe care le-au scris, contribuind, astfel, și mai mult, la creșterea importanței spirituale a predicii la români, iar marii teologi ai secolului al XX-lea au consolidat, prin cărțile lor de predici, și mai mult statornicia în credința ortodoxă și limba literară unitară.

Teologia ortodoxă românească a secolului al XX-lea, prin patriarhul Justinian Marina și prin cele 12 volume, intitulate generic, *Apostolatul Social*, cât și prin reeditarea *Cazaniei*, după Nichifor Teotoke, a îmbogățit tezaurul literaturii noastre religioase și a contribuit masiv la desăvârșirea limbii române literare contemporane precum și la ridicarea literaturii laice la cele mai înalte exigențe estetice, eforturi continuate de mari teologi și dascăli. Amintim și faptul că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a statornicit, încă din anul 1950, ca, după citirea Sfintei Evanghelii, preotul să tâlcuiască textul citit, în auzul și spre folosul tuturor.

Începând de la *Evanghelia cu învățătură*, tipărită în anul 1581, la Brașov, cazaniile și tâlcuirile Sfintelor Evanghelii au fost cărțile care au răspândit, uniform și unitar, acuratețea cuvântului care a dus la formarea limbii literare, „ca un fagure de miere.”

³ Luminița Drugă, *Carte românească de învățătură a Mitropolitului Varlaam al Moldovei (1643): studiu lingvistic*, Ed. EduSoft, Bacău, 2006, p. 84.

În contemporaneitate, nu se mai practică citirea Cazaniei de către preot sau cântăreț, dar învățăturile acesteia constituie un izvor nesecat și prețuit în pregătirea preotului pentru a explica textul Evangheliei, adaptat după cerințele și contextul actual.

Din această perspectivă, *Cazania* poate fi considerată o binecuvântată fântână cu apă duhovnicească și un izvor nesecat de inspirație în cuvântul de învățătură. Un alt folos al *Cazaniei*, în actualitate, este acela că păstrează firul roșu al învățaturii Bisericii, nealterat și ferit de primejdia greșelilor dogmatice care pot duce la erezii. A ne inspira, în actualitate, din conținutul Cazaniilor, mai ales din cea a patriarhului Justinian, alcătuită după *Chiriadromionul* lui Nichifor Teotoke, este mai la îndemâna preoților și pentru faptul că expresiile, conținutul și mesajul este mai aproape de limba literară contemporană și mult mai accesibilă publicului larg. Un alt avantaj și un câștig duhovnicesc îl constituie faptul că nu ne îndepărtăm de la învățătura de credință, unitară, a propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu, urmărind, ca un fir roșu, mesajul transmis. Inspirația firească din omiliile și predicile Cazaniilor nu exclude total citirea lor la strană, în anumite duminici. Iată ce spune Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, în *Prefața* ultimei ediții a *Cazaniei*, tipărită relativ recent la Editura Institutului Biblic:

„În principiu, fiecare propovăduitor trebuie să prezinte la amvon propriile omilii și predici, iar *Cazania* să constituie doar un izvor de mână întâi, la fel ca și alte surse prioritare, cum sunt predicile Sfinților Părinți și ale unor slujitori reprezentativi: ierarhi, profesori de teologie, ori preoți cu vocație omiletică deosebită. Dar, atunci când preotul nu are pregătită o predică personală, din pricina unor împrejurări neprevăzute, poate recurge cu folos și la citirea *Cazaniei*, ori poate da binecuvântare să fie citită de către cântăreț sau de către altcineva corespunzător. Trebuie luat seama, însă, ca citirea să beneficieze de o dicție clară, un ton cald și o voce naturală, adaptată mereu conținutului, bine știindu-se că receptarea optimă a unui text citit depinde, în bună măsură, de calitatea lecturii”⁴.

Este un lucru știut și este bine să-l avem la suflet, noi, preoții care transmitem cuvântul Evangheliei că: „predica nu este delectare a auzului ascultătorilor, o vorbire după placul inimii, nici nu este o îngrămădire de cuvinte sau idei fără rost, ci este punctul de plecare al învățaturii cu fapta, al înțelegerii adevărului credinței, prin săvârșirea tuturor virtuților”, așa cum citim în

⁴ †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Prefață*, în „*Cazania*”, Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2015, p. 15.

Omiletica redactată pentru studenții Facultăților de Teologie⁵. În literatura religioasă, Cazaniile se împletesc fericit, într-o sfântă simbioză, cu învățăturile Sfinților Părinți, înzestrați de Dumnezeu cu harul de-a transmite, nealterat, cuvântul Bisericii și de a lumina sufletele ascultătorilor, prin predică, de la înălțimea amvoanelor sau din fața altarelor. În sens retrospectiv, ne dăm seama de faptul că textele *Cazaniilor* își păstrează nealterată actualitatea. La fel de actual ca predicile și scrierile omiletice Sfinților Părinți, ca, de pildă, *Cuvântul despre post* (Sf. Vasile cel Mare), tratatul *Despre preoție* (Sf. Ioan Gură de Aur) sau *Cuvântul din noaptea Învierii*, toate în „limba vechilor Cazanii”, de care amintește poetul basarabean Alexei Mateevici. Așadar, Cazaniile constituie bogate surse de inspirație pentru toate vremurile, chiar și pentru predicatorul mileniului al treilea. Nădăjduim că lucrarea de față, prin informațiile omiletice, istorice și literare privind Cazaniile cele mai importante care s-au tipărit în Biserica noastră, așezate unitar și cronologic, poate oferi noi puncte de plecare pentru cei care doresc să aprofundeze studiul comparativ al omiliilor exegetice și al predicilor tematice, privitor la: *izvoare, teme, temeuri, idei majore, îndemnuri morale, analize literar-stilistice etc.*

⁵ Vasile Gordon (coord.), Adrian Ivan, Nicușor Beldiman, *Omiletica*, p. 55.

Cuprins

Introducere	6
1. Locul <i>Cazaniilor</i> în serviciul cultic religios al Bisericii Ortodoxe Române	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
1.1. Repere istorice	Error! Bookmark not defined.
1.2. Filiația greco-slavonă. Frații Chiril și Metodiu	Error! Bookmark not defined.
1.3. Primele manuscrise religioase slavone pe teritoriul românesc	Error! Bookmark not defined.
defined.	
1.4. Textele rotacizante	Error! Bookmark not defined.
1.5. De la tradiția slavonă la naționalizarea cultului religios	Error! Bookmark not defined.
1.6. Un izvor omiletic inedit al „cazaniilor”	Error! Bookmark not defined.
1.7. Locul Cazaniilor în serviciul religios al Bisericii noastre. Pledoarie pentru predica simplă, pe înțelesul tuturor.....	Error! Bookmark not defined.
1.8. Repere semnificative din istoria predicii Bisericii Ortodoxe Române. Contextul pastoral-omiletic al integrării Cazaniilor.	40
1.8.1. Diaconul Coresi	Error! Bookmark not defined.
1.8.2. Sfântul Mitropolit Varlaam al Moldovei	Error! Bookmark not defined.
1.8.3. Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul	Error! Bookmark not defined.
1.8.4. Sfântul Ierarh Andrei Șaguna	Error! Bookmark not defined.
1.8.5. Preotul Zaharia Boiu.....	Error! Bookmark not defined.
1.8.6. Dr. Grigore Comșa.....	Error! Bookmark not defined.
1.8.7. Pr. Prof. Dr. Ilarion Felea	Error! Bookmark not defined.
1.8.8. Patriarhul Justinian Marina.....	Error! Bookmark not defined.
1.8.9. Pr. Prof. Dr. Ștefan Slevoacă.....	50
1.8.10. Pr. Prof. Ioan Bunea.....	50
1.8.11. † Patriarhul Teoctist Arăpașu	Error! Bookmark not defined.
1.8.12. Arhim. Ilie Cleopa	Error! Bookmark not defined.
1.8.13. † Mitropolitul Dr. Antonie Plămădeală	Error! Bookmark not defined.
1.8.14. Monahul Nicolae Steinhardt.....	Error! Bookmark not defined.

1.8.15. † PF Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române **Error! Bookmark not defined.**

1.8.16. Arhim. Teofil Părăian **Error! Bookmark not defined.**

1.8.17. Pr. Prof. Acad. Dr. Mircea Păcurariu..... **Error! Bookmark not defined.**

1.8.18. Pr. prof. dr. Vasile Mihoc **Error! Bookmark not defined.**

1.8.19. Mitropolitul Bartolomeu Anania **Error! Bookmark not defined.**

1.8.20. Pr. prof. dr. Constantin Galeriu **Error! Bookmark not defined.**

1.8.21. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon **Error! Bookmark not defined.**

2. Prezentarea generală a Cazaniilor românești.....61

2.1. *Tâlcul evangheliilor sau Cazania I* a diaconului Coresi **Error! Bookmark not defined.**

2.2. *Evanghelia cu învățătură sau Cazania a II-a* a diaconului Coresi **Error! Bookmark not defined.**

2.2.1. Titlul și Predoslovia lucrării 70

2.2.2. Izvoarele lucrării **Error! Bookmark not defined.**

2.2.3. Structura lucrării **Error! Bookmark not defined.**

2.2.4. Importanța culturală a *Cazaniei* lui Coresi ... **Error! Bookmark not defined.**

2.2.5. Importanța culturală a *Cazaniei* lui Coresi .. **Error! Bookmark not defined.**

2.3. *Evanghelia învățătoare sau Cazania de la Govora* (1642)..... 80

2.3.1. Preliminarii 80

2.3.2. Premisele editării *Cazaniei de la Govora* 81

2.3.3. Titlul *Cazaniei de la Govora* **Error! Bookmark not defined.**

2.3.4. Izvoarele spirituale ale *Cazaniei de la Govora* **Error! Bookmark not defined.**

2.3.5. Traducători și corectori **Error! Bookmark not defined.**

2.3.6. Conținutul *Cazaniei de la Govora* **Error! Bookmark not defined.**

2.3.7. Importanța culturală a *Evangheliei învățătoare* **Error! Bookmark not defined.**

2.3.8. Importanța culturală a *Evangheliei învățătoare* de la Govora **Error! Bookmark not defined.**

not defined.

2.4. *Carte românească de învățătură sau Cazania Sfântului Varlaam, mitropolitul Moldovei* (1643)..... **Error! Bookmark not defined.**

2.4.1. Personalitatea Mitropolitului Varlaam al Moldovei ... **Error! Bookmark not defined.**

defined.

2.4.2. Premisele tipăririi <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam	102
2.4.3. Titlul și predosloviile <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam	Error! Bookmark not defined.
2.4.4. Izvoarele <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam.	Error! Bookmark not defined.
2.4.5. Conținutul <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam	Error! Bookmark not defined.
2.4.6. Importanța culturală a <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam	Error! Bookmark not defined.
2.4.7. Importanța culturală a <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam	Error! Bookmark not defined.
2.4.7.1. Limba și stilul <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam	Error! Bookmark not defined.
2.4.7.2. Contribuția <i>Cazaniei</i> Mitropolitului Varlaam la dezvoltarea limbii române literare	Error! Bookmark not defined.
2.5. <i>Evanghelia cu învățătură</i> sau <i>Cazania de la Mănăstirea Dealu</i> (1644)	Error! Bookmark not defined.
2.5.1. Repere istorice	Error! Bookmark not defined.
2.5.2. Tradiția culturală a Mănăstirii Dealu	Error! Bookmark not defined.
2.5.3. Premisele tipăririi <i>Evangheliei cu învățătură</i> de la Mănăstirea Dealu	Error! Bookmark not defined.
2.5.4. Conținutul <i>Cazaniei</i> de la Mănăstirea Dealu	Error! Bookmark not defined.
2.5.5. Importanța culturală a <i>Cazaniei</i> de la Mănăstirea Dealu	Error! Bookmark not defined.
2.5.6. Importanța culturală a <i>Cazaniei</i> de la Mănăstirea Dealu	Error! Bookmark not defined.
2.6. <i>Didahiile</i> Sfântului Ierarh și Mucenic Antim Ivireanul (1708-1716)	Error! Bookmark not defined.
2.6.1. Personalitatea marelui ierarh Antim Ivireanul	Error! Bookmark not defined.
2.6.2. Datarea și structura <i>Didahiilor</i>	Error! Bookmark not defined.
2.6.3. Tematica <i>Didahiilor</i>	Error! Bookmark not defined.
2.6.4. Izvoarele <i>Didahiilor</i>	Error! Bookmark not defined.
2.6.5. Semnificația literară a <i>Didahiilor</i>	Error! Bookmark not defined.

2.6.5.1. Poezia și stilistica <i>Didahiilor</i>	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2. Compoziția și stilistica <i>Didahiilor</i> ..	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.1. Epitetul.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.2. Comparația.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.3. Metafora.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.4. Personificarea.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.5. Invocația retorică	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.6. Alegoria	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.2.7 Parabola	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.3. Funcțiile limbajului oratoriei antimiene	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.3.1. Funcția teologică.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.3.2. Funcția revelatoare.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.3.3. Funcția morală	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.3.4. Funcția creatoare.....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.5.3.5. Funcția liturgică și catehetică	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.6.6. Ediții ale <i>Didahiilor</i>	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.7. <i>Chiriadromionul</i> Mitropolitului Astrahanului Nichifor Teotoke	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
<u>not defined.</u>	
2.7.1. Contextul material și spiritual al renașterii teologiei grecești	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
<u>not defined.</u>	
2.7.2. Personalitatea lui Nichifor Teotoke	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.7.3. Titlul <i>Chiriadromionului</i> lui Nichifor Teotoke	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.7.4. Izvoarele <i>Chiriadromionului</i>	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.7.5. Cuprinsul <i>Chiriadromionului</i> lui Nichifor Teotoke	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
<u>defined.</u>	
2.7.6. Importanța lucrării	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.7.7. Observații asupra predicilor lui Nichifor Teotoke	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
2.7.8. Implicarea lui Nichifor Teotoke în disputele teologice	<u>Error! Bookmark not defined.</u>
<u>defined.</u>	
2.8. <i>Tâlcuirea Evangheliilor și Cazaniile duminicilor de peste an</i> a Preafericitului Patriarh Justinian Marina (1960, 1973).....	<u>Error! Bookmark not defined.</u>

2.8.1. Personalitatea Preafericitului Patriarh Justinian Marina	Error! Bookmark not defined.
2.8.2. Izvoarele <i>Cazaniei</i> din anul 1960	Error! Bookmark not defined.
2.8.3. Titlul <i>Cazaniei</i> din anul 1960	Error! Bookmark not defined.
2.8.4. Conținutul <i>Cazaniei</i> din anul 1960	Error! Bookmark not defined.
2.8.5. <i>Cazania</i> Preafericitului Părinte Patriarh Justinian Marina (1973)	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
2.8.6. Titlul și conținutul <i>Cazaniei</i> din anul 1973	201
2.8.7. Importanța culturală a <i>Cazaniei</i> din anul 1960	201
2.8.8. Importanța culturală a <i>Cazaniei</i> din anul 1960	Error! Bookmark not defined.
3. Caracteristicile omiletice ale Cazaniilor	Error! Bookmark not defined.
3.1. Calitatea informativă	Error! Bookmark not defined.
3.2. Calitatea explicativă	Error! Bookmark not defined.
3.3. Calitatea educativ-afectivă	Error! Bookmark not defined.
3.4. Calitatea culturală	Error! Bookmark not defined.
3.5. Particularități interpretative ale textelor <i>Cazaniei</i>	Error! Bookmark not defined.
3.5.1. <i>Cazania</i> Diaconului Coresi (1581)	Error! Bookmark not defined.
3.5.2. <i>Cazania</i> Mitropolitului Varlaam al Moldovei	Error! Bookmark not defined.
3.5.3. <i>Didahiile</i> Mitropolitului Antim Ivireanu	Error! Bookmark not defined.
3.5.4. <i>Chiriadromionul</i> lui Nichifor Teotoke	Error! Bookmark not defined.
3.5.5. Tâlcuirea Evangheliilor – Cazaniile (1960, 1973)	Error! Bookmark not defined.
4. Caracteristicile misionare ale Cazaniilor	235
4.1. În Biserică	236
4.2. În familie	Error! Bookmark not defined.
4.3. În școală	Error! Bookmark not defined.
4.4. În societate	Error! Bookmark not defined.
4.5. Valoarea materială a primelor tipărituri românești	Error! Bookmark not defined.
5. Studii de caz. Analize omiletice, stilistice și de limbaj	Error! Bookmark not defined.
Concluzii	Error! Bookmark not defined.
Bibliografie	Error! Bookmark not defined.
Anexă foto	Error! Bookmark not defined.

